

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΡΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΗΙ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙ

ΒΑΣΙΛΙΟΥ ΣΚΟΡΔΕΑΗ, π. Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΛΕΞΙΟΥ ΖΑΜΑΡΙΟΥ Διευθυντοῦ τῶν Ζαριφείων Διδασκαλείων ἐν Φιλιππουπόλει, ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΡΩΣΗ, Καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν Ἀρσακείῳ κλπ.

ΥΠΟ

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Πρόφην διευθυντοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλείου.

ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΙΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΗΛΗΡΩΤΕΑ ΔΡΑΧ. 6.

ΕΝ ΤΗ ΑΛΛΟΔΑΠΗ ΦΡΑΓΚΑ ΧΡΥΣΑ 7-

Ἀριθ. 13

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Ὀκτωβρίου

1892.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ. Περὶ τοῦ διοργανισμοῦ τῶν σχολείων.—Περὶ ἀδιαίρετου σχολείου.—Ἐν διδακτικῶν κεφάλαιον.—Πρῶτα μαθήματα ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ.—Περὶ ὑγιείας τῶν μαθητῶν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Β'.

Ὁ διοργανισμὸς τῶν σχολείων εἰς τρία τινὰ ἀποβλέπει εἰς τὴν ἰδρύσιν, συντήρησιν καὶ διοίκησιν τῶν σχολείων. Κατὰ ταῦτα ὁ διοργανισμὸς τῶν σχολείων ἀπαιτεῖ 1) νὰ εἶναι διδάσκαλοι ἐπιστάμενοι τὸ ἔργον των 2) νὰ εἶναι κτίρια ὑγιεινὰ καὶ σκεύη πληροῦντα τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς διδακτικῆς 3) νὰ ὑπάρχωσι τὰ μέσα πρὸς ἀξιοπρεπῆ συντήρησιν τῶν σχολείων, πρὸς ἀγοράν τῶν ἀπαιτουμένων σκευῶν τοῦ σχολείου καὶ τῶν διδακτικῶν ὀργάνων, πρὸς ἀμοιβὴν ἐπαρκῆ τῶν διδασκάλων διὰ νὰ μὴ στεναζῶσι ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τῆς δυστυχίας 4) νὰ ἐπιτηρῶνται καὶ καθοδηγῶντα οἱ διδάσκαλοι εἰς τὸ ἔργον των ὑπὸ ἀνδρῶν πεφωτισμένων καὶ φίλων τῶν σχολείων καὶ τῶν διδασκάλων 5) νὰ κανονισθῶσι τὰ περὶ διορισμοῦ, μεταθέσεως καὶ ἀπολύσεως τῶν διδασκάλων, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατόν οὔτε εἰς τὸν φατριασμὸν οὔτε εἰς τὴν ἐμπάθειαν οὔτε εἰς τὸν φανατισμὸν νὰ καταδιώκη καὶ βλάβη τούς δημοδιδασκάλους διὰ μηδαμινὰς πολλακίς αἰτίας, νὰ ἐξασφαλισθῇ δὲ ἡ μονιμότης καὶ ἡ ἀνεξαρτησία αὐτῶν καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ ὑλικὴ διὰ νομοθεσίας ἀποκεντρωτικῆς 6) νὰ κανονισθῶσι τὰ καθήκοντα τῶν δημοδιδασκάλων καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὴν

προϊσταμένην ἀρχὴν, νὰ ἀφεθῇ δὲ αὐτοῖς ἐλευθερία εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ παιδαγωγικοῦ συστήματος, ὅπερ ἐσπούδασαν καὶ ὅπερ αὐτοὶ θεωροῦσιν ὡς τὸ καλλίτερον πάντων. Ἄν πρὸς ταῦτα παραβάλωμεν τὸν διοργανισμὸν τῶν σχολείων, ὃν ἡ παρῶσα Κυβέρνησις ἐσχάτως ἐξεπόνησεν, εὐρίσκομεν ὅτι ἐπραξε πᾶν ὅτι δύναται ὄχι νὰ μὴ προαγάγη, ἀλλὰ νὰ καταστρέψῃ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Ἐν ᾧ ἡ ἰδέα τοῦ διοργανισμοῦ τῶν σχολείων ἀπαιτεῖ νὰ ὑπάρχωσι διδάσκαλοι εὐπαιδευτοὶ γινώσκοντες καὶ τὰ μαθήματα, ἅπερ μέλλουσι νὰ διδάσκουσι καὶ τὴν ὀρθὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας καὶ ἀνατροφῆς τῶν μαθητῶν, ταῦτα δὲ πάντα γίνονται κατὰ τὴν ὁμόφωνον γνώμην πάντων τῶν παιδαγωγικῶν τοῦ κόσμου ἐν Διδασκαλείοις τελείοις διοργανωμένοις, τὰ νέα νομοθετήματα ἀπῆρτησαν τὴν διάλυσιν τῶν Διδασκαλείων, ἐπέτρεψαν δὲ τὴν διδασκαλίαν εἰς μαθητὰς ἔχοντας ἀπολυτῆριον σχολαρχεῖον(!), μηδεμίαν δὲ γνώσιν ἔχοντας σχολείου ἢ παιδαγωγικῆς διδασκαλίας καὶ ἀνατροφῆς! Ἐν ᾧ ἡ ἰδέα τοῦ διοργανισμοῦ τῶν σχολείων ἀπαιτεῖ νὰ ὑπάρχωσι σχολεῖα εὐρύχωρα, μὲ ἀφθονον φωτισμὸν, μὲ εὐρύχωρον αὐλὴν, οἱ νέοι νομοθέται ἀνέχονται νὰ σήπωνται τὰ τέκνα τοῦ λαοῦ εἰς σχολεῖα, ὧν ἡ περιγραφὴ ἐμποιεῖ φρικτὴν εἰς πάντα ἄνθρωπον. Ἐν ᾧ ἰδέα τοῦ διοργανισμοῦ τῶν σχολείων ἀπαιτεῖ νὰ ἰδρυθῶσι πανταχοῦ σχολεῖα, ἵνα μὴ μένη ὁ λαὸς ἀμαθὴς καὶ ἀποθηριούται, τὰ νέα νομοθετήματα κατήργησαν πολλὰ σχολεῖα λει-

τούργουντα από τόν καιρόν του αιδιμου 'Ιω. Καποδιστρίου. 'Εν ᾧ ἡ ἰδέα τοῦ διοργανισμοῦ τῶν σχολείων ἀπαιτεῖ νά ἐξευρεθῶσι καὶ ἐξασφαλισθῶσι πόροι εἰδικοί τῶν σχολείων πρὸς ἀξιοπρεπῆ αὐτῶν συντήρησιν, τὰ νέα νομοθετήματα ἠλάττωσαν τοὺς μισθοὺς τῶν διδασκάλων, παύουσι τοὺς ἀρίστους μάλιστα αὐτῶν χάριν οἰκονομίας, καὶ ῥίπτουσι αὐτοὺς εἰς τὴν ἀπόγνωσιν καὶ εἰς τὴν πενίαν! 'Εν ᾧ ἡ ἰδέα τοῦ διοργανισμοῦ τῶν σχολείων ἀπαιτεῖ οἱ διδάσκαλοι νά καθοδηγῶνται εἰς τὸ ἔργον τῶν ὑπὸ ἀνδρῶν ἔχοντων ἀσυγκρίτως αὐτῶν ἀνωτέραν μόρφωσιν καὶ ἐγκύκλιον καὶ παιδαγωγικὴν, τὰ νέα νομοθετήματα σιγῶσι περὶ τούτου, σιωπηλῶς δὲ ἀνατίθεται τὸ ὑψηλὸν αὐτὸ ἔργον εἰς διδασκάλους κατωτέρους τῶν ἐπιθεωρουμένων, ἵνα οὗτοι ἐξευτελισθῶσι καὶ ταπεινωθῶσιν. 'Εν ᾧ ἡ ἰδέα τοῦ διοργανισμοῦ τῶν σχολείων ἀπαιτεῖ νά ᾧσιν οἱ διδάσκαλοι, εἰ δυνατόν, ἀμετακίνητοι καὶ ἰσόβιοι εἰς τὰς θέσεις τῶν, τὰ νέα νομοθετήματα καταργοῦσι καὶ τὸν μόνον νόμον τοῦ 1888, ὅστις ἠδύνατο εἰς χεῖρας εὐσυνειδήτου γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῶν σχολείων νά σώσῃ τοὺς δημοδιδασκάλους ἀπὸ τὴν ἀδικον καταδίωξιν καὶ τὴν ἐμπάθειαν τῶν ἀνθρώπων. Τί δὲ ἐντεῦθεν προέκυψεν, εἶδομεν πάντες καὶ βλέπομεν καθ' ἑκάστην. Οἱ δημοδιδάσκαλοι κατήντησαν ὑποχέιρα ὄργανα ὄχι μόνον τῶν πολιτευομένων, ἀλλὰ καὶ τοῦ τελευταίου γραφίσκου τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Ἀντὶ δὲ ἀποκεντρωτικῆς νομοθεσίας, ἐπιτροπέυσης εἰς τὴν οἰκογένειαν, τὴν παντὸς ἄλλου μᾶλλον ἐνδιαφερομένην εἰς τὴν καλὴν κατάστασιν τοῦ σχολείου, ἐγένετο νομοθεσία συγκεντρωτικὴ, ἀπόλυτος μοναρχία, ἐν ἣ ἡ θέλησις ἐνὸς μόνου ἀνθρώπου εἶναι νόμος τοῦ Κράτους. «L'état c'est moi». Ἀντὶ δὲ νά ἐπιτραπῆ εἰς τοὺς δημοδιδασκάλους νά ἐργάζωνται καθ' ὃ σύστημα ἐδιδάχθησαν, ἐπεβλήθη αὐτοῖς νά ἐργάζωνται κατὰ σύστημα ἄλλο, ὅπερ αὐτοὶ ἀποδοκιμάζουσιν, καὶ ἀναφανδὸν κατακρίνουσι καὶ οὕτως εἰσήλθε καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σχολείου ἡ ἀπογοήτευσιν καὶ ὁ μαρασμός. Τοιαῦτα ἐγένοντο ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει πάντα ἱκανὰ νά ἀφανίσωσιν ὅ,τι καλὸν ὑπῆρχε. Δίκαιον δὲ εἶναι κατακρίνοντες τὰ ἐπιλήψιμα νά ἐξάρωμεν καὶ τὰ καλὰ τῆς νέας νομοθεσίας. Τοιαῦτα δὲ ἀνευρίσκομεν δύο τὴν ἀραιώσιν τοῦ προσωπικοῦ ἐκ τῶν μεγάλων πόλεων, ὅπερ εἶχε συρρέυσιν ἀθρόον ἀνευ οὐδενὸς λόγου, καὶ τὴν ἐκ τῶν σχολείων τῶν ἀρρένων ἀπομάκρυνσιν τῶν διδασκαλισσῶν, ὅπερ ἡμεῖς πρῶτοι ἐν ἔτει 1886 ἐξηλέγξαμεν ὡς ἄτοπον

ἀμα ἐφαρμοσθῆν, ἐν ᾧ ὁ νῦν τμηματάρχης τῆς δημοτ. Ἐκπαιδεύσεως ὑπῆρξεν ὁ εἰσηγητὴς καὶ ὑπερασπιστὴς τῆς ἰδέας, ἣν τῶρα ἀντιφάσκων, ὡς συνήθως, πρὸς ἑαυτὸν ἠθέλησε νά διορθώσῃ. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὸ νομοθέτημα περὶ τοποθετήσεως τῶν δημοδιδασκάλων εἶναι τοιοῦτο, ὥστε αὐστηρῶς τηρούμενον θά ἐπιφέρῃ πάλιν τὴν συσσώρευσιν. Μὲ ἄλλην λογικωτέραν νομοθεσίαν γινομένην παρ' ἀνδρῶν γινωσκόντων τὰ πράγματα δυνάμεθα μὲ τὰς αὐτὰς δαπάνας νά τηρῶμεν διπλάσιον ἀριθμὸν σχολείων. Καὶ τοῦτο θά εἴπη πρακτικὸς νοῦς, οὐχὶ δὲ ἡ ἀπάνθρωπος ἀπόλυσις τριακοσίων δημοδιδασκάλων ἐκ τῶν ἀρίστων, ἵνα ἐπέλθῃ οἰκονομία εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τῆς δημοτ. Ἐκπαιδεύσεως, ἐν ᾧ οἱ ἑκτακτοὶ ὑπάλληλοι εἰς τὰ διάφορα ὑπουργεῖα, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλ. καὶ τῆς δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, οἱ διοριζόμενοι, ἵνα λαμβάνωσι μισθόν, μηδεμίαν ἢ μη' αμινὴν προσφέροντες εἰς τὸ κράτος ὑπηρεσίαν, κατὰ πολλὰς ἑκατοντάδας, ὡς λέγεται πληροῦσι τὰς αἰθούσας τῶν ὑπουργείων ἢ μᾶλλον καθ' ὅλου ἐν αὐτοῖς δὲν ἐμφανίζονται, ἀφ' οὗ ὁ μισθὸς αὐτῶν εἶναι ἐξησφαλισμένος ὑπὸ τῆς πατρίας, ἣν ὑπηρετοῦσιν. Αὐτὰ ἔπρεπε ὁ κ. Παπαμάρκου νά ἔχῃ ὑπ' ὄψει, ὅταν διὰ τῆς ἐρυθρᾶς μολυβδίου διεγράφεν ἀσπλάγχχνως ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἐν ὑπηρεσίᾳ δημοδιδασκάλων ὄχι ἕνα, ὄχι δύο, ἀλλὰ τριακοσίους! Ἀλλὰ ποῦ νοῦς, ποῦ καρδία; Τῶν δούλων ἡ διαγωγή δὲν ἔχει ὄρια οὔτε εἰς τὴν θρασύτητα, οὔτε εἰς τὴν δουλοφροσύνην!

ΠΕΡΙ ΑΔΙΑΙΡΕΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Ἀφ' οὗ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἐπιδιώκῃ τὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν, κατ' ἀνάγκην πρέπει ὁ διοργανισμὸς αὐτοῦ ὁ ἐσωτερικὸς νά εἶναι τοιοῦτος, ὥστε καὶ ἡ διδασκαλία καὶ ἡ ἀνατροφὴ ἐν αὐτῷ τῶν μαθητῶν νά γίνηται παρὰ τοῦ διδασκάλου. Καὶ ὁ ἀπλούστατος καὶ εὐκολώτατος τρόπος τῆς διδασκαλίας εἶναι ἑκάστη τάξις νά ἔχῃ τὸν διδάσκαλόν της. Ἀλλὰ τοῦτο δύναται μόνον νά συμβῆ εἰς τὰς πόλεις, ἐνθα ὁ πληθυσμὸς εἶναι πολὺς καὶ δύναται ἐν ἑκάστη τάξει νά ὑπάρχῃ ἱκανὸς ἀριθμὸς μαθητῶν, ὥστε νά ἀπασχολῆται εἰς διδασκαλίας. Ἀλλὰ εἰς τὰς κωμοπόλεις, μάλιστα εἰς τὰ χωρία κατ' ἀνάγκην δὲν δύναται νά ἐφαρμοσθῆ τὸ σύ-

στημα τοῦτο καὶ ἀνάγκη εἰς διδάσκαλος νά διδάσκῃ πάσας τὰς τάξεις. Τοιαῦτα σχολεῖα θά εἶναι τὰ ⁸/₁₀ τῶν σχολείων τῆς Ἑλλάδος καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος τῶν σχολείων ἔπρεπεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νά ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν τῶν καὶ τὰ διδασκαλεῖα καὶ ἡ Κυβέρνησις. Δὲν εἶναι δὲ τὸ πρᾶγμα τόσον ἀπλοῦν, ὥστε ἕκαστος διδάσκαλος ἀνευ ἰδιαιτέρας πρὸς τοῦτο ὀδηγίας καὶ ἀσκήσεως νά ἐξευρίσκῃ τὸ ὀρθόν. Μάλιστα δὲ αἱ ἀποπλανήσεις καὶ ἡ σύγχυσις, εἰς ἣν περιέστησαν τὰ σχολεῖα καὶ κατὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀμηχανία πολλῶν διδασκάλων ζητούντων βοήθειαν καθιστῶσι τὴν εὐρύτεραν τοῦ πράγματος ἀνάπτυξιν ἀναγκαιοτάτην. Ἡ διδασκαλία πασῶν τῶν τάξεων παρ' ἐνὸς διδασκάλου εἶναι τὸ δυσχερέστατον ἔργον καὶ μόνον διδάσκαλος εὐπαιδευτος καὶ ταχύς εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν δύναται νά δράσῃ ἐν τοιοῦτῳ σχολεῖῳ. Διὰ τοῦτο δὲν δυνάμεθα ἀρκούντως νά ἐκφράσωμεν τὴν ἐκπληξιν ἡμῶν μὲ τὸν νέον διοργανισμὸν τῶν σχολείων, καθ' ὃν 3750 σχολεῖα ἐκ 4500 θά διδάσκονται παρὰ γραμματοδιδασκάλων! Τὸ τοιοῦτον ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν κατάργησιν τῶν σχολείων.

Τὰ δημοτικὰ σχολεῖα πάντα κατὰ τὸν νέον διοργανισμὸν τῶν σχολείων περιλαμβάνουσι τέσσαρα ἔτη καὶ κατὰ τοῦτο τετραετῆ κύκλον μαθημάτων, ὥστε καὶ τὸ σχολεῖον μὲ 1 διδάσκαλον θά ἔχῃ καὶ αὐτὸ τετραετῆ κύκλον μαθημάτων καὶ 4 τάξεις. Καὶ τὸ πρῶτον, ὅπερ ἐπέρχεται εἰς τὸν ἀπειρον καὶ ἀρχαίον διδάσκαλον εἶναι ἐν τῷ σχολεῖῳ τούτῳ ἑκάστη τάξις νά διδάσκῃται κεχωρισμένως παρὰ τοῦ διδασκάλου. Τοιοῦτο δὲ πρόγραμμα ἐξεπόνθη ὁ κ. Χαρίσιος Παπαμάρκου τὸ συναφθὲν εἰς τὸ Νομοσχέδιον τῆς πρώτης περιόδου. Πρὸς Γνώμην τοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου σελ. 108. Κατὰ τὸν διοργανισμὸν τοῦτον ὁ χρόνος τῆς διδασκαλίας ἑκάστου μαθήματος καταμερίζεται εἰς ὅσας τάξεις ἔχει τὸ σχολεῖον. Ὡστε ἂν τὸ σχολεῖον ἔχῃ 4 τάξεις, εἰς ἑκάστην τάξιν ἀναλογεῖ δι' ἕκαστον μάθημα χρόνος ἐνὸς τετάρτου τῆς ὥρας, καθ' ὅλην δὲ τὴν ἡμέραν ἂν δεχθῶμεν ὅτι ἐξ ὥρας ἐρ-

γάζεται τὸ σχολεῖον, ἀναλογεῖ χρόνος 1 ¹/₂ ὥρ. εἰς ἑκάστην τάξιν. Διὰ τοιούτου τοῦ προγράμματος διοργανισμοῦ εἶναι ἀδύνατον νά κατορθωθῆ τι γενναῖον. Καὶ ἐσκέφθησαν καὶ σκέπτονται πολλοὶ νά ἐπινοήσωσι τρόπον διδασκαλίας τοῦ ἀδιαίρετου σχολείου πρακτικώτερον καὶ χρησιμώτερον. Οἱ Ἄγγλοι, Βέλγος καὶ Λαγκάστερος, ἔλυσαν τὸ ζήτημα ἐπιτρέψαντες εἰς τὸν διδάσκαλον νά προσλαμβάνῃ βοηθοὺς τοὺς μαθητὰς τῆς μεγάλης τάξεως τοῦ σχολείου καὶ οὕτω προέκυψεν ἡ μέθοδος ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀλληλοδιδασκτική. Οἱ Γερμανοὶ, οἱ καλλίτερον παντὸς ἄλλου τὰ τῶν σχολείων ἐξετάσαντες, οἱ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ὡς τόπον ἡμερώσεως καὶ μορφώσεως τοῦ λαοῦ θεωρήσαντες, ἀπέκρουσαν τὴν λύσιν ταύτην ὡς παρωδιάν τῆς διδασκαλίας καὶ ἐπεχείρησαν νά λύσουν τὸ ζήτημα τοῦτο διαφόρως. Παρὰ Γερμανοῖς ἡ ἐκπαιδεύσις πάντων τῶν πολιτῶν καὶ ἀρρένων καὶ θηλέων εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἐπὶ 8 ἔτη. Διὰ τοῦτο ἐκεῖ καὶ πᾶσα κοινότης πρέπει νά ἔχῃ σχολεῖον δημοτικὸν μὲ δετῆ κύκλον μαθημάτων, ὅπερ πρέπει νά διέλθωσιν πάντες καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Ὡστε παρὰ Γερμανοῖς ὁ διδάσκαλος ἔχει ἐν τοῖς ἀδιαίρετοις σχολείοις νά διδάξῃ συγχρόνως ὀκτὼ τάξεις, ὅπερ ἀποδαίνει δυσχερέστατον. Πολλὰ ἐκεῖ πράττουσι πρὸς ἐπιφέλῃ τῶν μαθητῶν διδασκαλίαν. Ἄλλοι δέχονται πάντας πασῶν τῶν τάξεων τοὺς μαθητὰς ἀπὸ τῆς ὥρας 8—11 καὶ ἀπὸ τῆς 2—5 μ. μ., ἄλλοι ἀφήνουσι τοὺς μαθητὰς τῶν μικροτέρων τάξεων νά ἐρχῶνται βραδύτερον κατὰ μίαν ὥραν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ νά φεύγωσιν πάλιν ἐκ τοῦ σχολείου πρωτύτερα 1 ὥραν. Ὡστε αἱ τάξεις αὐταὶ δὲν μετέχουσιν ὅλων τῶν μαθημάτων. Ὁ πρῶτος τύπος ἐπικρατεῖ ἐν Ἑλβετίᾳ, ὁ δὲ δεύτερος ἀπαντᾷ ἐν Γερμανίᾳ συχνότατα. Πρὸς διάκρισιν καλοῦμεν τὸ πρῶτον Ἑλβετικὸν ἀδιαίρετον σχολεῖον, τὸ δὲ δεύτερον Γερμανικὸν ἀδιαίρετον. Πλὴν δὲ τῶν τύπων τούτων ὑπάρχει καὶ σχολεῖον, καθ' ὃ οἱ ἡμίσεις τῶν μαθητῶν ἀκούουν μαθήματα πρὸ μεσημβρίας καὶ οἱ ἄλλοι ἡμίσεις μετὰ μεσημβρίαν. Τὰ τοιαῦτα σχολεῖα καλοῦνται ἡμιμερήσια.

μετρίοφρων. Εἰς ἐμὲ ὁμοῦ φαίνεται ὅτι ὑπερέιχε ἡμῶν κατὰ μίαν κεφαλὴν. Οὐδέποτε ἠδυνήθην νὰ ἀποκαλέσω αὐτὸν συνάδελφον, ἀκουσίως δὲ ὁ σεβασμὸς μὲ ἠνάγκαζε νὰ προσαγορεύω αὐτὸν «Κύριε συνάδελφε». Εἰς τὰς συνεδριάσεις παρευρίσκειτο πάντοτε καὶ εἰργάζετο ἐπιμελῶς. Οὐδέποτε ἔλεγε πομπώδεις φράσεις, ἀλλ' ἔκρινε πάντοτε τὰ πράγματα μετ' αὐστηρᾶς λογικῆς καὶ χωρὶς νὰ ἀποβλέπῃ εἰς πρόσωπα. Ἐπίμονος δὲν ἦτο, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπέτρεπε νὰ ἐξευτελισθῇ τὸ διδασκαλικὸν ἀξίωμα. Ἐγέλα ἀπὸ καρδίας διὰ τὰς εὐφυολογίας καὶ τὰς ἀθῶας ἀστεϊότητας, ἀπεστρέφετο ὁμοῦ πολλὰ τὰς χυδαίας ἐκφράσεις. Εἰς τὸν στενὸν κύκλον τῶν φίλων του δὲν ἤρνετο νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς καμμίαν παρτίδα, ἢ ὅποια ἐπαίζετο ἄνευ συμφέροντος, ὅταν μάλιστα ἢ κόπως δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τὴν συναναστροφήν τὴν συζητήσιν σοβαροῦ θέματος. Οὐδέποτε ὁμοῦ παρέσχεν εἰς τοὺς ξενοδόχους καὶ τοὺς καφεπωλάς τὸ θέαμα μεθύοντος καὶ χαρτοπαικτοῦντος διδασκάλου ἐν τῷ καπηλείῳ. Σταθερὸς, εὐθύς καὶ φιλότιμος ἦτο τὸ σύνθημα αὐτοῦ ἐν τῷ οἴκῳ, ἐν τῷ σχολείῳ καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Ἐν Κερκύρᾳ τῇ 29 Σεπτεμβρίου 1892.

Μ. Κ. Σ.

**ΠΡΩΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ
ΕΝ Τῷ ΔΗΜΟΤΙΚῷ ΣΧΟΛΕΙῳ**

Κίνεον πρᾶγμα δὲν μαρτυρεῖ τόσον ἔλλειψιν παιδαγωγικῆς μορφώσεως, ὅσον τὸ νὰ ἀπασχολῶμεν τοὺς μαθητὰς, οἵτινες πρῶτην φορὰν ἔρχονται εἰς τὸ σχολεῖον, ἀμέσως μὲ τὰ ξηρὰ καὶ ἀνούσια γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου. Ὅποῖαν ἰδέαν ἀρὰ γε σχηματίζει ὁ μαθητὴς περὶ τοῦ σχολείου καὶ τοῦ διδασκάλου ἐκ τοιαύτης ἐργασίας; Τὰ γράμματα τάχα τοῦ ἀλφαβήτου εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια δύνανται νὰ συνδέσωσι τὸν οἶκον πρὸς τὸ σχολεῖον καὶ αὐτὰ ἀποτελοῦσι τὴν φυσικὴν μετάβασιν ἐκ τῶν γονέων πρὸς τὸν διδάσκαλον; Δὲν ὑπάρχει τι ἄλλο ἐγγύτερον εἰς τὸν μαθητὴν, ἐξ οὗ δυνάμεθα νὰ κάμωμεν ἐναρξιν τῆς διδασκαλίας; Τὸ πρῶτον καὶ ἀναγκαιότατον νομίζω εἶναι νὰ κάμωμεν τοὺς μαθητὰς νὰ ἀγαπήσουν τὸν διδάσκαλον καὶ τὸ σχολεῖον. Εἶναι δὲ ἀμφισβητήσιμον, ἂν τὸ κατάλληλον πρὸς τοῦτο μέσον εἶναι τὸ ἀλφάβητον. Δεύτερον νὰ συνηθίσωμεν αὐτοὺς εἰς μίαν τάξιν. Τὸ σχολεῖον εἶναι μία μικρὰ πολιτεία μὲ τοὺς νόμους τῆς καὶ μὲ τὰ ἔθιμά τῆς. Τοὺς νόμους τούτους, τὰ ἔθιμα ταῦτα, ἐν ἄλλαις λέξεσι τὴν σχολικὴν τάξιν, πρέπει νὰ γνωρίσωσι οἱ μαθηταὶ καὶ νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς αὐτήν. Ἄνευ σχολικῆς τάξεως καὶ ἢ διδασκαλίας καὶ ἢ ἀνατροφή τοῦ σχολείου εἶναι

παραλελυμένη. Τρίτον πρέπει νὰ γυμνάσωμεν τοὺς μαθητὰς νὰ ὁμιλῶσι μετὰ θάρρους καὶ μεγαλοφῶνας, νὰ κάμωσι δὲ χρῆσιν τῆς καλῆς γλώσσης. Τοῦτο δὲ ἀπαιτεῖ ἐργασίαν καὶ τέχνην τοῦ διδασκάλου μεγάλην, ἵνα ἐπιτύχῃ. Οἱ μικροὶ παῖδες μάλιστα οἱ χωρικοὶ εἶναι σφόδρα συνεσταλμένοι καὶ μετὰ δυσκολίας ἀκούεις παρ' αὐτῶν τὸ πρῶτον εἰς τὸ σχολεῖον εἰσερχομένων μίαν λέξιν. Τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἀποθαρρύνῃ τὸν διδάσκαλον, ἥμισα δὲ νὰ τὸν ἐξοργίσῃ κατὰ τῶν μαθητῶν. Διὰ προσηνοῦς ἤθους, διὰ πατρικῆς γλυκύτητος φθάνει τις ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον εἰς τὸν σκοπὸν ἢ διὰ τῶν ὕβρεων καὶ τῆς ῥάβδου. Τέταρτον νὰ γυμνάσωμεν αὐτῶν τὸ οὖς νὰ ἀκούωσι τὰς λέξεις, νὰ διακρίνωσιν αὐτῶν τὰς συλλαβὰς, ὡς καὶ τὰ γράμματα αὐτά. Πέμπτον νὰ γυμνασθῇ αὐτῶν ὁ ὀφθαλμὸς νὰ παρατηρῇ καλὰ τὰ ἀντικείμενα. Ἐπειτα νὰ γυμνασθῇ καὶ ἡ χεὶρ νὰ κινῆται ἐλευθέρως κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ πνεύματος, δηλ. νὰ γράφῃ. Ὅλαι αἱ ἐργασίαι αὗται εἶναι ἀναγκαῖον νὰ προηγηθῶσι τῆς διδασκαλίας τῆς ἀναγνώσεως τῶν γραμμάτων. Δύνανται δὲ αὗται νὰ διαρκέσωσι 10 καὶ 20 ἢ καὶ 30 ἡμέρας κατὰ τοὺς μαθητὰς. Οἱ μαθηταὶ οἱ χωρικοὶ θὰ χρειασθῶσι περισσότερον χρόνον, οἱ τῶν πόλεων ὀλιγώτερον. Ὁ δὲ διδάσκαλος τοῦ ἀδιαίρετου σχολείου καλὰ θὰ κάμῃ νὰ κρατῇ τοὺς μαθητὰς τοὺς ἀρχαίους μόνους ἐπὶ μίαν ὥραν καὶ νὰ γυμνάζῃ αὐτοὺς εἰς τὴν τάξιν καὶ εἰς τὰ ἄλλα, ἃ ἀπηριθμήσαμεν ἀνωτέρω. Ὡς ὑπόδειγμα τοιαύτης ἐργασίας ἐκθέτομεν τὰς ἐπομένας συνδιαλέξεις μετὰ τῶν μαθητῶν.

Πρώτη συνδιάλεξις.

Ὁ διδάσκαλος τοποθετεῖ τοὺς μαθητὰς ἕκαστον εἰς ὠρισμὴν θέσιν, ἣν ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι πάντοτε καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Ἀφ' οὗ δὲ καλῶς τακτοποιηθῶσι, τότε λέγει ὁ διδάσκαλος. «Τώρα ἔχει καθῆς τὴν θέσιν του καὶ αὐτοῦ θὰ κάθῃσθε πάντοτε, ὅταν θὰ ἔρξεσθε εἰς τὸ σχολεῖον. Σὺ εἶσαι ὁ πρῶτος τοῦ πρώτου θρανίου, σὺ ὁ πρῶτος τοῦ δευτέρου θρανίου . . . σὺ ὁ τελευταῖος τοῦ πρώτου θρανίου. Τώρα θελω νὰ μάθω καὶ τὰ ὀνόματά σας. Οἱ θαρραλεώτεροι μαθηταὶ ἐρωτῶνται πρῶτον. Πῶς ὀνομάζεσαι σὺ; Γεώργιος.—Σὺ; Βασίλειος.—Σὺ; Παναγιώτης. Ὅλοι ἔχετε ὠραῖα ὀνόματα. Θελω ὁμοῦ νὰ λέγητε, ὅταν ἐρωτᾶσθε, ὄχι μόνον Γεώργιος, ἀλλ' ἐγὼ ὀνομάζομαι Γεώργιος, ὄχι Βασίλειος ἀλλ' ἐγὼ ὀνομάζομαι Βασίλειος.—Πῶς ὀνομάζεσαι ὁ πρῶτος τοῦ πρώτου

θρανίου;—Ἐγὼ ὀνομάζομαι Θεόδωρος.—Σὺ; (ὁ διδάσκαλος ἀπαιτεῖ νὰ ἀποκρίνωσιν οἱ μαθηταὶ ἐν πλήρει προτάσει, ἐπαινεῖ δὲ ἐκείνους, οἵτινες ἀποκρίνονται μεγαλοφῶνας).

Καθίσατε ἴσα! Σηκωθῆτε ὀρθοί. Νὰ προσέχητε ὅταν στέκεσθε, νὰ στέκεσθε ὅλοι ἴσα ὡς στρατιῶται. Τώρα καθίσατε πάλιν. Ὅλοι βλέπετε ἐμὲ εἰς τὰ μάτια. Προσέχετε θὰ εἶπω πρῶτον Ὁρ . . . . . καὶ ἔπειτα Θεός. Σεῖς, ὅταν ἀκούσητε τὸ Ὁρ ἐτοιμάζεσθε νὰ σηκωθῆτε, ὅταν δὲ εἶπω καὶ τὸ Θεός, τότε σηκόνεσθε ὅλοι διὰ μιᾶς. Ποῖος τὸ ἐνόησε τί θὰ κάμῃ; Σήκω λοιπὸν νὰ τὸ κάμῃς νὰ ἴδουν καὶ οἱ ἄλλοι. — Ὁρ-θός, κά-τω. Κάμετε τοῦτο τώρα ὅλοι. Ὁρ-θοί—Κά-τω. Ὁ Ἰωάννης, ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Βασίλειος. Ὁρ-θοί. Κά-τω.—Τώρα χεῖρας ἐπὶ τῶν μαστῶν, χεῖρας κάτω, χεῖρας ἐπάνω, χεῖρας κάτω, χεῖρας προτεταμένας, χεῖρας κάτω. Τοιαῦται καὶ παρόμοιαι ἀσκήσεις ἐπαναλαμβάνονται, τοῦ διδασκάλου παραγγέλλοντος, τῶν μαθητῶν ἐκτελούντων ἕκαστοτε τὸ παραγγελλόμενον. Τὰ παραγγέλματα δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προφέρωνται ἐπὶ τὸ στρατιωτικώτερον διὰ φωνῆς ὀργίλης καὶ μεγάλης. Καλλίτερον καὶ τὰ παραγγέλματα καὶ ἡ ὄλη τοῦ διδασκάλου διδασκαλία καὶ συμπεριφορὰ νὰ φέρῃ τὸν τύπον τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Αὐστηρότης δὲν θὰ εἴπῃ ἀγριότης καὶ βαρβαρότης. Ἄν πρόκειται οἱ μαθηταὶ νὰ μάθουν πολλὰ γράμματα μὲ ὕβρεις καὶ πληγὰς, καλλίτερα νὰ μάθουν ὀλιγώτερα μὲ τρόπον καλόν. Τὸ σχολεῖον δὲν εἶναι φυλακὴ, ἀλλὰ οἶκος ἀγάπης καὶ ἡμερώσεως καὶ ἀνθρωπισμοῦ.

Βλέπω ὅτι εἴσθε ὅλα καλὰ παιδιὰ καὶ τὰ καλὰ παιδιὰ ἀγαπᾶ ὅλος ὁ κόσμος, ἀγαπᾶ δὲ καὶ ὁ διδάσκαλος καὶ τοὺς λέγει ὠραῖα μαθήματα. Νὰ ἰδῆτε τί ἔλεγε μίαν φορὰν ἐν πουλί, σπουργίτης, καὶ ἐν ἄλογον κόκκινον, ντορῆς.

Ἄλογον καὶ σπουργίτης.

Σπουργίτης. Ἄλογάκι μου καλὸ ἄφες μ' ἀπὸ τὸν τερβᾶ νὰ τσιμπήσω τὸν φτωχὸ ἕνα, δύο, τρία σπιριά. Σὺ χορταίνεις καὶ μὲ τὰλλο εἶναι βλέπεις μὴ ὀκά! Τίποτε γιὰ σὲ δὲν εἶναι ἂν σοῦ λείψουν δύο σπιριά.
Ἄλογον. Ἐλα, τρῶγε, βρὲ φαγᾶ! Μάξευ' ἐκεῖ τὰ σπιριά. Νά! σοῦ ρίχνω πάλιν καὶ ἄλλα Μάξευ' ἐκεῖ καὶ αὐτά.

Ἔτσι ἔτρωγαν τὰ δύο σὰν ἀδέρφια τὰ καλὰ ὁ ντορῆς καὶ ὁ σπουργίτης τὸ κριθάρι στὸ τερβᾶ. Ὁ σπουργίτης ἀγαποῦσε τὸ ντορῆ πολὺ πολὺ καὶ τῆς μύγαις κυνηγοῦσε ποῦ ἠνόχλουν τὸν ντορῆ.

Ποῖος ὁμιλεῖ ἐδῶ;—Ὁ σπουργίτης καὶ ὁ ντορῆς.—Τί λέγει ὁ σπουργίτης;—Ζητεῖ ἀπὸ τὸ ἄλογον δύο τρία σπιριά κριθάρι.—Τί λέγει τὸ ἄλογον; Τοῦ δίδει μὲ εὐχαρίστησιν;—Τί κάμνει ὁ σπουργίτης;—Κυνηγεῖ τῆς μύγαις τοῦ ντορῆ, διὰ νὰ μὴ τὸν ἐνοχλοῦν. Βλέπετε καὶ τὸ ἄλογον ἔχει καλὴν καρδίαν διότι λυπεῖται τὸν σπουργίτην καὶ τοῦ δίδει νὰ φάγῃ. Ἀλλὰ καὶ ὁ σπουργίτης εἶναι καλός διότι ἀφ' οὗ ἐχόρτασε, δὲν ἐφυγεν, ἀλλὰ μένει πλησίον τοῦ ντορῆ διὰ νὰ τοῦ κάμῃ καὶ αὐτὸς ἐν καλόν. Τί καλὸν τοῦ κάμνει; Τοῦ διώκει τῆς μύγαις. Οὕτω καὶ σεῖς νὰ ἀγαπᾶτε τὰ πουλάκια καὶ νὰ μὴ τὰ κτυπᾶτε μὲ τὰ λιθάρια. Αὐτὰ μᾶς ὠφελοῦν διότι τρῶγουν τὰ σκουλήκια, τῆς κάμπαις καὶ χίλια ἄλλα μικρὰ ἔντομα, τὰ ὅποια καταστρέφουν τὰ λάχανά μας, τὰ μῆλά μας, τὰ καρῦδια μας κ.τ.τ.

Σήμερον ἀρκοῦν αὐτά. Αὐριον νὰ φέρητε μίαν πλάκα καὶ ἐν κονδύλι μεγάλο. Εἰς τὴν πλάκα νὰ δέσητε ἐν μικρὸν σφουγγαράκι διὰ νὰ σβήνητε τὰ γράμματα, ποῦ θὰ γράφητε· νὰ φέρητε δὲ καὶ ἐν μικρὸν πανάκι διὰ νὰ τὴν καθαρίζετε. Τὰ καλὰ παιδιὰ δὲν σβήνουν μὲ σάλιον οὐδὲ σφουγγίζου μὲ τὰ χέρια των. Τί θὰ φέρητε λοιπὸν αὐριον;

Τώρα θὰ σὰς ἀφήσω νὰ ὑπάγητε εἰς τὸ σπίτι σας. Θὰ ἐξέλθητε δὲ μὲ τὴν σειρὰν πρῶτον οἱ μαθηταὶ τοῦ πρώτου θρανίου, ἔπειτα τοῦ δευτέρου, κατόπιν τοῦ τρίτου κτλ. Ἐγὼ θὰ στέκωμαι ἐδῶ καὶ θὰ μὲ χαιρετᾶτε διότι τὰ καλὰ παιδιὰ καὶ ὅταν ἐρχῶνται καὶ ὅταν φεύγουν χαιρετοῦν. Εἰς τὸν δρόμον δὲ νὰ πηγαίνητε ὅλα φρόνιμα, χωρὶς νὰ κυνηγήσθε, χωρὶς νὰ φωνάζητε. Αὐτὰ εἶχον σήμερον νὰ σὰς εἶπω. Αὐριον θὰ σὰς εἶπω περισσότερα. Ἀρκεῖ νὰ εἴμεθα αὐριον ὅλοι καλὰ. Καὶ διὰ τοῦτο ἄς προσευχηθῶμεν εἰς τὸν Θεὸν νὰ μᾶς φυλάττῃ καὶ νὰ μᾶς ἀγαπᾶ. Ὁρ-θοί.—Ὁ διδάσκαλος καὶ οἱ μαθηταὶ ὀρθοὶ πάντες κάμνουσι τὸν σταυρόν των σιωπηλῶς τρίς. Ἐπειτα σταυρόνουσι τὰς χεῖρας καὶ λέγει τὴν ἐξῆς προσευχὴν ὁ διδάσκαλος.

«Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ, σὺ ὅστις ἀγαπᾶς τὰ καλὰ παιδιὰ, ἀγάπα καὶ τοὺς μαθητὰς μου αὐτοὺς

καὶ βοήθει νὰ μάθωσι πολλὰ γράμματα καὶ νὰ γίνωσιν ἄνδρες καλοὶ καὶ τίμιοι. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΥΓΙΕΙΑΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

«Υγίεια καὶ νοῦς ἐσθλὰ
τῷ βίῳ δύο».

Κακουργήματα πολλὰ συμβαίνουν ἐν τοῖς σχολείοις, ἀλλὰ τὸ κατὰ τῆς υγείας τῶν μαθητῶν κακουργήμα δὲν εἶναι τὸ μικρότερον πάντων. Ἡ σημερινὴ γενεὰ γεννᾶται λεπτοφρεστέρα καὶ νευρικωτέρα. Τὴν νοσερὰν δὲ αὐτὴν ὑπερευαίσθησιαν τῶν νεύρων αὐξάνει ὁ ἄθλιος σχολικὸς βίος, τὸ πλῆθος τῶν καθ' ἡμέραν μαθημάτων, τὸ πλῆθος τῶν κατ' οἶκον ἐργασιῶν γινομένων ἄνευ οὐδενὸς ἐνδιαφέροντος, ἄνευ βαθυτέρας τῶν μαθημάτων κατανοήσεως. Τὰ πολλὰ μαθήματα ταράττουσι καὶ ἀμβλύνουσι τὸν νοῦν, αἱ πολλοὶ ἐργασίμοι ὥραι κλονίζουσι τὴν υγίειαν καὶ συντέμνουσι τὸν βίον τοῦ μαθητοῦ. Εἶναι ἀνήκουστον πρᾶγμα οἱ μαθηταὶ νὰ κάθηνται εἰς ἐλεεινὰ καὶ ἀνθυγιεινὰ θρανία 6 καὶ 7 ὥρας τὴν ἡμέραν! Ἀλλὰ μετὰ τὴν λήξιν τῶν βασάνων τούτων ἄρχεται ἄλλο εἶδος βασάνων αἱ κατ' οἶκον ἐργασίαι! Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἐπιμελέστεροι μαθηταὶ εἶναι καὶ οἱ ὠχρότεροι καὶ ἀσθενικώτεροι! Ἀλλὰ μήπως κερδιζόμεν τούλάχιστον πνευματικῶς διὰ τῆς φοβερᾶς αὐτῆς θυσίας τῆς υγείας; Οἱ ἀριστεύοντες μαθηταὶ δεικνύουσι καὶ τὴν μεγαλειτέραν πρὸς τὰ ζητήματα τοῦ βίου ἀδιαφορίαν, οὗτοι εἶναι ἀπειρηκότες, ἡ συσσώρευσις τῶν γνώσεων, ἃς δὲν δύνανται νὰ ἐπεξεργασθῶσι, ποιεῖ αὐτοὺς ἀληθεῖς τοῦ πνεύματος ἀπομάχους καὶ πρὸς ἐπίμετρον τοῦ κακοῦ καὶ ἀλαζόνας! Τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα ὠφελεῖ μόνον ὅτι δύνανται νὰ μεταστοιχειώσῃ καὶ ἀφομοιώσῃ πρὸς ἑαυτά. Καὶ καθὼς τὸ σῶμα περιπίπτει εἰς νόσους, ἐὰν προσφέρηται αὐτῷ τροφὴ ἄφθονος, χωρὶς νὰ ἀφίνηται αὐτῷ χρόνος πρὸς πέψιν, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα γίνεται ἀνάπηρον ἐὰν προσφέρονται αὐτῷ ἀδιακόπως γνώσεις, χωρὶς νὰ ἀφίνηται αὐτῷ χρόνος πρὸς ἐπεξεργασίαν, ἀλλὰ καὶ σχολὴ ἀρκετὴ πρὸς διεγερσιν ζωηροῦ καὶ διαρκοῦς ἐνδιαφέροντος. Εἰς τὴν ὁσημέραι αὐξανομένην ὑπερρεθιστικότητα καὶ ὑπερπλήρωσιν ἀκολουθεῖ ἡ ἀδυναμία καὶ ἡ ἀμβλύτης ὡς ἀφευκτὰ ἀποτελέσματα, καὶ μόνον οἱ εὐφυεῖς καὶ ἰσχυρᾶς κράσεως μαθηταὶ κατορθοῦσι νὰ σωθῶσιν ἐκ τῆς ναυαγίας μὲ ἀρκετὴν ὅμως ζημίαν. Ἀλλὰ τίς νὰ σκεφθῇ περὶ τούτων

ζητημάτων; Οἱ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας ἀσχολοῦνται νὰ ἐκτελῶσιν ἐπιμελῶς τὰς σημειώσεις τῶν πολιτευομένων, οἵτινες ἀσχολοῦνται ἀνευδότης εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως τῇ ὑψηλῇ ἐπινεύσει, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ ἀρμοδίου τμηματάρχου, ἀμφιβάλλομεν δέ, ἂν ἡ υγίεια τῶν μαθητῶν κινδυνεύουσα εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐπισπάσῃ τὴν ὑψηλὴν αὐτῶν προσοχὴν καὶ φροντίδα! Οἱ δὲ γονεῖς τῶν μαθητῶν, οἵτινες ἔχουσι καὶ δικαίωμα καὶ καθήκον νὰ ἐπαγρυπνῶσιν εἰς τὸ τί γίνεται ἐν τοῖς σχολείοις, ἔχουσι ἐντελῶς ἀποξενωθῆ δι' αὐθαιρέτου τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καταχρήσεως τῶν σπουδαίων αὐτῶν καθηκόντων. Ὑπολείπονται δὲ μόνον οἱ διδάσκαλοι, οἵτινες δύνανται ἐκ τῶν ἐνότων νὰ πράξωσι τι ὑπὲρ τῆς υγείας τῶν μαθητῶν, καὶ οἱ ἰδιῶται, οἱ δυνάμενοι νὰ συμβουλεύσωσι τί δέον γενέσθαι πρὸς ἀποσόβησιν παντοίων κινδύνων, εἰς οὓς εἶναι ἡ υγίεια τῶν μαθητῶν ἐκτεθειμένη ἐν τοῖς σχολείοις. Διὰ τοῦτο εὐχαρίστως ἀνέγνωμεν τὸ βιβλίον τοῦ ἱατροῦ κ. Χατζηπαναγιώτου περὶ τῆς υγιεινῆς τῶν σχολείων καὶ εὐχόμεθα τὸ ὕψιστον τοῦτο ζήτημα νὰ ἐπισπάσῃ τὴν προσοχὴν καὶ ἄλλων ἱατρῶν, οἵτινες εἶναι ἀρμοδιώτατοι νὰ ἀποφανθῶσι γνώμην ἐπὶ τῆς οἰκτρᾶς τῶν ἡμετέρων σχολείων καταστάσεως ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς υγείας τῶν μαθητῶν, καὶ νὰ μὴ θεωρήσωσι ταπεινωτικὸν ἢ ἐξερχόμενον τοῦ κύκλου τῆς ἀρμοδιότητός των νὰ διαφωτίσωσι τὴν κοινωμίαν τί γίνεται καὶ τί πρέπει νὰ γίνηται ἐν τοῖς σχολείοις, ἵνα διασωθῇ τῶν μαθητῶν ἡ υγίεια. Ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης συγχαιρομεν τὸν ἱατρὸν κ. Χατζηπαναγιώτου διὰ τὴν πρωτοβουλίαν καὶ εὐχόμεθα, αἱ συμβουλαὶ του νὰ εὐρωσιν ἀποδοχὴν καὶ ἐφαρμογὴν παρὰ τῶν Ἑλλήνων δημοδιδασκάλων.

Ἡ διεύθυνσις τῆς «Ἐκπαιδεύσεως» γνωστοποιεῖ εἰς τοὺς κκ. συνδρομητὰς τοὺς μὴ ἀποστείλαντας εἰσέτι τὴν συνδρομὴν των νὰ λάβωσι τὴν κάλωσύνην νὰ ἀποστείλωσιν αὐτήν. Ἡ «Ἐκπαίδευσις» ἐργαζομένη ἀκαμάτως ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῶν σχολείων καὶ τῶν διδασκάλων δικαιούται νὰ ἀπαιτῇ παρὰ τῶν διδασκάλων ἰδιάζουσαν πρὸς αὐτὴν στοργὴν ἐκδηλουμένην καὶ διὰ λόγων καὶ διὰ τῆς ἀποτίσεως τῆς μικρᾶς συνδρομῆς, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς μεγάλας αὐτῆς δαπάνας. Ἐπὶ ταύτῃ τῇ εὐκαιρίᾳ ἐκφράζομεν τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν πρὸς τινὰς τῶν διδασκάλων, οἵτινες ἐκτιμῶντες τὴν ἀποστολὴν τῆς «Ἐκπαιδεύσεως» ἐργάσθησαν νὰ κάμωσι συνδρομητὰς, νὰ εἰσπράξωσι καὶ νὰ ἀποστείλωσιν αὐτῶν τὰς συνδρομὰς. Ἐὰν πάντες οἱ διδάσκαλοι ἐμμοῦντο τούτους, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ σκεφθῶμέν τι γενναιότερον ὑπὲρ τῶν σχολείων καὶ τῶν διδασκάλων.